

JACEK GAD

**MECHANIZM WEWNĘTRZNY NADZORU KORPORACYJNEGO
A SYSTEM RACHUNKOWOŚCI W POLSKICH SPÓLKACH PUBLICZNYCH
– NOWE REGULACJE ORAZ WYNIKI BADAŃ**

Wprowadzenie

W dzisiejszym świecie nie istnieją uniwersalne, dopasowane do wszystkich struktur gospodarczych oraz wszelkich faz cyklu koniunkturalnego, rozwiązania z zakresu nadzoru korporacyjnego.

W Polsce rozwój struktur nadzoru korporacyjnego przebiega równoległe z rozwojem młodego rynku kapitałowego. Co więcej, należy zauważyć, że nadzór korporacyjny obok odpowiedniego poziomu ujawnień oraz wysokich standardów sprawozdawczości finansowych jest jednym z motorów rozwoju rynków kapitałowych. Zdaniem C. Mallin, jeżeli dany kraj nie jest postrzegany jako ten, w którym realizowane są dobre praktyki nadzoru korporacyjnego, kapitał odpływa do innego kraju. Jeżeli inwestorzy uważają, że poziom ujawnień nie jest wystarczający kapitał odpływa do innego rynku. Jeżeli dany kraj charakteryzuje się niskimi standardami dotyczącymi księgowości oraz sprawozdawczości – kapitał odpływa do innego kraju. Wszystkie przedsiębiorstwa w danym kraju – bez względu na to jak bardzo praktyka poszczególnych przedsiębiorstw jest profesjonalna – ponoszą tego konsekwencje¹.

Istotnym ogniwem nadzoru korporacyjnego, zwłaszcza w modelu dualistycznym, jest rada nadzorcza. Pełni ona rolę wewnętrznego (z punktu widzenia usytuowania wobec spółki), niezależnego strażnika interesów spółki. Jak zauważa się w literaturze: „centralna cecha wewnętrznego nadzoru korporacyjnego związana jest z organizacyjnym i personalnym rozdzieleniem zarządzania i kontroli między dwuszczeblową strukturę”².

Wydaje się, że nowe regulacje dotyczące działalności rad nadzorczych, włączone do porządku prawnego na przestrzeni lat 2008–2009 stały się już powszechną praktyką. Biorąc

¹ A. Levitt za: C. Mallin: *The Relationship between Corporate Governance, Transparency and Financial Disclosure*, „Corporate Governance: An International Review”, October 2002, Vol. 10, s. 254–255.

² K.J. Hopt, P.C. Leyens: *Board Models in Europe – Recent Developments of Internal Corporate Governance Structures in Germany, the United Kingdom, France, and Italy*, „European Company & Financial Law Review”, August 2004, Vol. 1, Issue 2, s. 141.

pod uwagę zaadaptowane przez praktykę zmiany regulacji uzasadnione jest ponowne przeanalizowanie roli organu nadzoru w polskich spółkach publicznych.

Celem niniejszego opracowania jest prezentacja wybranych zmian polskich regulacji dokonanych w latach 2008–2009, dotyczących wzmocnienia nadzoru nad systemem rachunkowości. Niniejsze opracowanie ma również na celu prezentację wyników badania empirycznego dotyczącego działalności rad nadzorczych w praktyce polskich spółek publicznych.

Prezentowane wnioski sformułowane zostały na podstawie studiów literaturowych, analizy regulacji oraz wywiadu kwestionariuszowego (techniką gromadzenia danych była ankieta pocztowa) dokonanej wśród rad nadzorczych na przestrzeni września i listopada 2011 roku.

Miejsce rady nadzorczej w strukturze nadzoru korporacyjnego

W literaturze przedmiotu mechanizmy nadzoru korporacyjnego dzielone są na trzy grupy³: mechanizmy zewnętrzne, wewnętrzne i regulacyjne.

Wśród mechanizmów zewnętrznych wyróżnić można przede wszystkim⁴: rynek kapitałowy, rynek produktów, rynek talentów menedżerskich. Mechanizmy regulacyjne nadzoru korporacyjnego składają się na system formalno-prawny⁵, wśród nich podstawowymi są regulacje prawne, dotyczące zasad funkcjonowania organów w spółce. Mechanizm wewnętrzny nadzoru związany jest ze sprawowaniem funkcji nadzoru przez rady spółek⁶.

W Polsce, za sprawą słabo jeszcze rozwiniętych mechanizmów zewnętrznych, szczególnie rolę w ramach nadzoru korporacyjnego odgrywa mechanizm wewnętrzny. Rady nadzorcze mają zatem w polskim modelu nadzoru szczególne znaczenie.

Prawo handlowe bardzo ogólnie określa obowiązki rady nadzorczej. Organ ten powinien sprawować nadzór nad wszelkimi obszarami działalności spółki. W literaturze zadania rady dzieli się na: kontrolne, kadrowe, motywacyjne oraz zadania o charakterze strategicznym⁷. Ostatnia grupa zadań dotyczy w szczególności działań mających wpływ na funkcjonowanie spółki w długim okresie.

³ P. Urbanek: *Nadzór korporacyjny a wynagrodzenia menedżerów*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008, s. 9; M. Aluchna: *Mechanizmy corporate governance w spółkach giełdowych*, Wyd. Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2007, s. 186–189.

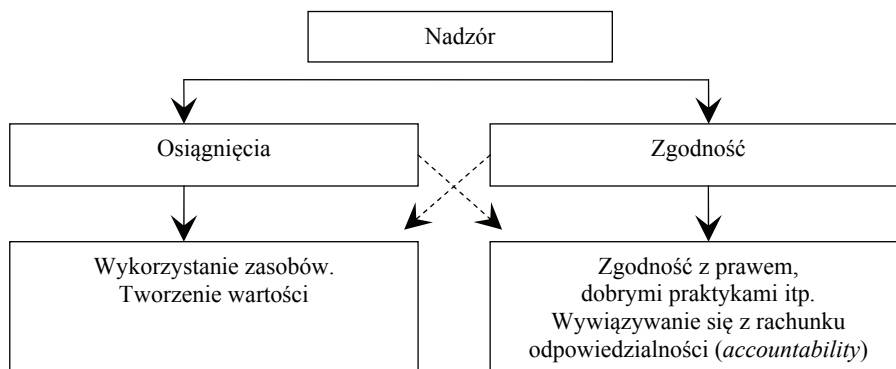
⁴ Zob. szerzej P. Urbanek: *op.cit.*, s. 122–124; J. Działo, *Nadzór właścicielski a efektywność działania spółek*, Wyd. Katedry Ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001, s. 15–25; S. Rudolf, T. Janusz, D. Stos, P. Urbanek: *Efektywny nadzór korporacyjny*, PWE, Warszawa 2002, s. 48; M. Aluchna: *op.cit.*, s. 186–189.

⁵ P. Urbanek: *op.cit.*, s. 9.

⁶ I. Koładkiewicz wśród organów sprawujących nadzór wewnętrzny wymienia dodatkowo organy doradcze i organy opiniujące. Por. I. Koładkiewicz: *Nadzór korporacyjny. Perspektywa międzynarodowa*, Poltext, Warszawa 1999, s. 52.

⁷ B. Haus: *Rola i miejsce rad nadzorczych w spółkach kapitałowych*, [w:] *Nadzór właścicielski w spółkach prawa handlowego*, red. S. Rudolf, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 21; A. Opalski: *Rada nadzorcza jako strategiczne ogniwo ładu korporacyjnego spółki akcyjnej*, [w:] *Europejskie prawo*

Interesującą koncepcję dotyczącą procesu nadzoru zaprezentowano w opracowaniu International Federation of Accountants (IFAC). Organizacja ta przygotowała ramy nadzoru, na które składają się dwa obszary: „osiągnięcia” oraz „zgodność” (por. rys. 1). Zaproponowane przez IFAC ramy nadzoru można wprost odnieść do działalności rad nadzorczych, gdyż określają one obszary, na których w szczególności rada powinna skupić swoją uwagę.

Rysunek 1. Ramy nadzoru według IFAC

Źródło: *Evaluating and Improving Governance in Organizations*, International Good Practice Guidance, International Federation of Accountants, New York, February 2009, s. 8.

Rada nadzorcza powinna nadzorować wypełnianie przez zarząd swoich zadań w wymiarze dotyczącym „zgodności”, który odzwierciedla w dużej mierze to co zostało dokonane, oraz w wymiarze „osiągnięć”, który jest bardziej nastawiony na przyszłość.

Odpowiedzialność zarządu za „zgodność” sprowadza do zapewnienia zgodności wszelkich obszarów działalności spółki z prawem, innymi regulacjami (zawartymi np. w statucie), dobrymi praktykami odnośnie nadzoru, oraz dostarczenia akcjonariuszom i innym interesariuszom „dodatkowej pewności”, że wszystko w spółce jest zgodne w prawem i spełnia wymagane standardy. Zgodność ta oznacza, że⁸:

- system generujący finansowe i niefinansowe informacje działa zgodnie z obowiązującymi standardami oraz że informacje te odzwierciedlają prawdziwe wyniki organizacji,
- menadżerowie wywiązują się z odpowiedzialności, jaka została na nich nałożona z tytułu powiernictwa,

spółek. Tom III. *Corporate governance*, red. M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka, Wyd. Wolters Kluwer, Kraków 2006, s. 333.

⁸ *Evaluating and Improving Governance...*, s. 8–9.

- organizacja jest w stanie przeciwdziałać i identyfikować aktywność przestępczą, taką jak defraudacja, pranie brudnych pieniędzy, kradzież,
- w organizacji przestrzegane są wszystkie wymagane zasady i regulacje.

Odpowiedzialność zarządu za „osiągnięcia” przejawiająca się w szczególności we wdrażaniu przyjętej strategii, procesie kreowania wartości oraz sposobie wykorzystania zasobów dotyczy m.in.⁹:

- kreowania wydajnego procesu podejmowania decyzji,
- koordynowania działań operacyjnych oraz wykorzystania zasobów zgodnie z kierunkami strategicznymi organizacji, a także z poziomem akceptowalnego ryzyka,
- identyfikacji punktów krytycznych (zwrotnych).

Odpowiedzialność zarządu za „osiągnięcia” wymaga od rady nadzorczej również nadzoru nad wdrażaniem nowej strategii i oceny już funkcjonującej strategii.

Należy zauważyć, że nadzór nad wymiarem „zgodności”, jak i wymiarem „osiągnięć”, wymaga posiadania kompleksowych informacji, pochodzących z systemu informacyjnego rachunkowości.

W opracowanej przez Międzynarodową Federację Księgowych koncepcji szczególną uwagę poświęca się procesowi tworzenia wartości. Działania rad nadzorczych mają w konsekwencji doprowadzić do zwiększenia wartości dla akcjonariuszy, co jest zgodne z istotą działania rad nadzorczych, będących reprezentantami interesów właścicieli (akcjonariuszy).

Zmiany w polskich regulacjach związane ze wzmocnieniem nadzoru nad systemem rachunkowości

Na przestrzeni lat 2008–2009 miały miejsce istotne, z punktu widzenia nadzoru nad systemem rachunkowości¹⁰, zmiany regulacji (por. rys. 2)¹¹. Mowa tu przede wszystkim o:

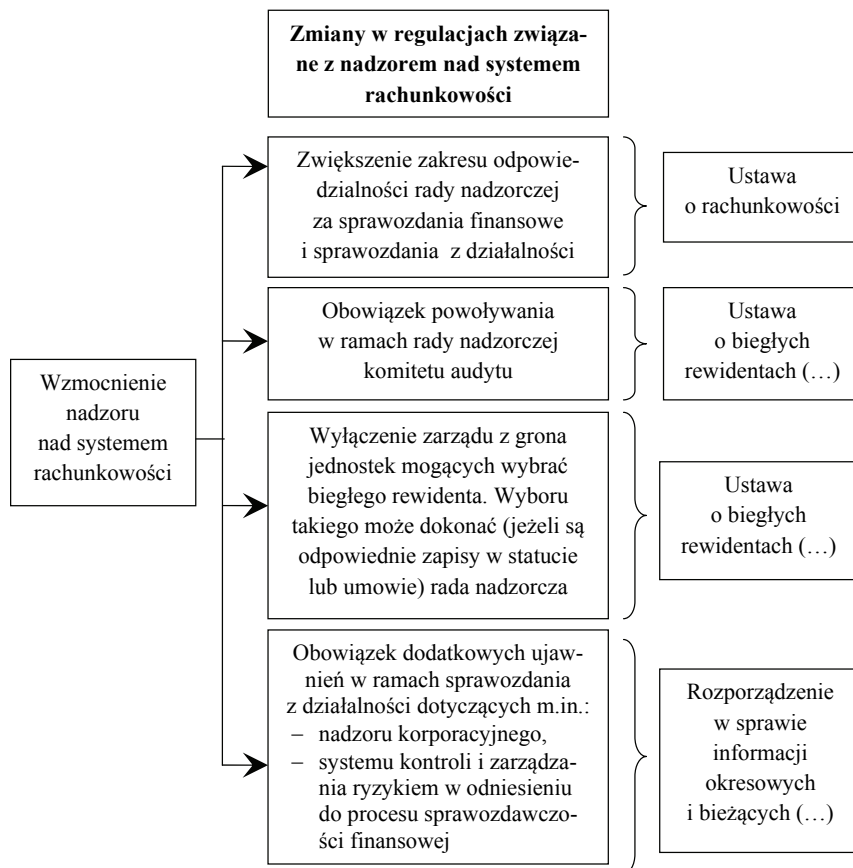
- zmianach w Ustawie z 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU 2002, nr 76, poz. 694, z póź. zm.),
- nowej Ustawie z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (DzU nr 77, poz. 649),
- nowym Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych oraz warunków uznawania za równoważne informacji wymaga-

⁹ *Ibidem*, s. 9.

¹⁰ System rachunkowości rozumiany jest jako system informacyjny, złożony z dwóch podsystemów, tj. rachunkowości finansowej i rachunkowości zarządczej.

¹¹ Zob. szerzej J. Gad: *Wybrane zmiany legislacyjne prowadzące do zwiększenia wiarygodności sprawozdań finansowych*, [w:] E. Walińska, P. Czajor, J. Gad: *Meritum. Aneks. Rachunkowość Wybrane zmiany w regulacjach międzynarodowych i krajowych rachunkowości – już obowiązujące i propozycje na przyszłość*, Wyd. Wolters Kluwer Business, Warszawa 2010, s. 23–41.

nych przepisami prawa państwa niebędącego państwem członkowskim (DzU nr 33, poz. 259).

Rysunek 2. Wybrane zmiany regulacji związane z nadzorem nad systemem rachunkowości

Źródło: opracowanie własne.

Najbardziej istotną zmianą, prowadzącą do zwiększenia wiarygodności systemu rachunkowości, jest rozszerzenie odpowiedzialności członków rad nadzorczych za zawartość sprawozdań finansowych i sprawozdań z działalności. Zgodnie z art. 4a Ustawy o rachunkowości, zarząd i członkowie rady są zobowiązani do zapewniania, aby sprawozdania finansowe oraz sprawozdania z działalności były zgodne z zapisami powyższej ustawy. Rozszerzona odpowiedzialność rady nadzorczej związana jest z szeregiem nowych zadań, jakie pojawiają się przed tym organem, wymaga również zwiększonego zaangażowania rady w funkcjonowanie systemu rachunkowości. Należy również zauważyć, że powyższa

zmiana Ustawy o rachunkowości budzi wiele wątpliwości i związana jest z ożywioną dyskusją znajdującą odzwierciedlenie w literaturze przedmiotu¹².

Biorąc pod uwagę funkcjonujący w spółkach kapitałowych podział zadań między organami oraz wyraźne rozdzielenie zarządzania od kontroli, sytuacja rady nadzorczej, w odniesieniu do rozszerzonej odpowiedzialności za system rachunkowości jest trudna. Rachunkowość jest obszarem przedsiębiorstwa związanym z zarządzaniem jednostką, a więc jest podporządkowana zarządowi. Realizacja nowych obowiązków wynikających z Ustawy o rachunkowości wymaga ponownego przeanalizowania relacji między organami spółki. Pewnym rozwiązaniem tej sytuacji jest formuła komitetów audytu.

Ustawa o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz nadzorze publicznym, zobowiązuje jednostki zainteresowania publicznego (m.in. emitentów papierów wartościowych) do powołania w ramach rady nadzorczej grupy zadaniowej, tj. komitetu audytu. Głównym zadaniem tej jednostki jest monitorowanie procesu sprawozdawczości finansowej oraz monitorowanie skuteczności systemów kontroli wewnętrznej, audytu wewnętrznego oraz zarządzania ryzykiem. W skład komitetu audytu powinien wchodzić przynajmniej jeden niezależny członek rady nadzorczej, posiadający kompetencje z zakresu finansów i rachunkowości. Wydaje się, że komitety audytu są jednym z najważniejszych narzędzi nadzoru nad systemem rachunkowości. Konstrukcja ta pozwala również wywiązać się radzie nadzorczej z ciążących na niej zadań związanych z systemem rachunkowości.

Kolejnym istotnym narzędziem pozwalającym radzie nadzorczej wywiązać się z ciążącego na niej obowiązku zapewniania zgodności sprawozdań finansowych z Ustawą o rachunkowości jest nadzór nad procesem audytu zewnętrznego. Zgodnie ze zmienionymi w maju 2009 roku zapisami Ustawy o rachunkowości, wyboru podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych do wykonania badania lub przeglądu sprawozdań finansowych nie może dokonać zarząd. Wyboru takiego dokonuje organ zatwierdzający jednostki lub, jeżeli tak stanowi statut lub umowa, rada nadzorcza. Zapis ten ma na celu przeciwdziałanie sytuacji, w której zarząd poprzez decyzję o zatrudnieniu może wywierać presję na audytora, by ten sformułował pozytywną ocenę z badania. Dodatkowo, zgodnie z zapisami Ustawy o biegłych rewidentach (...) rekomendacji odnośnie wyboru biegłego rewidenta może dokonywać komitet audytu.

¹² Por. M. Śliwińska-Grzegorzcyk: *Wpływ ustawowej odpowiedzialności kierownika jednostki oraz członków rady nadzorczej na poziom wiarygodności sprawozdań finansowych w obliczu kryzysu gospodarczego*, [w:] *Rachunkowość wobec kryzysu gospodarczego*, red. B. Micherda, Difin, Warszawa 2010, s. 109–110; A. Opalski: *Europejskie prawo spółek*, Wyd. LexisNexis, Warszawa 2010, s. 381; A. Helin, J. Wasłowski: *Odpowiedzialność członków rad nadzorczych za sprawozdawczość finansową spółek, zasady i tryb funkcjonowania komitetu audytu*, Wyd. INFOR Ekspert, Warszawa 2008, s. 10; J. Gad: *Odpowiedzialność rad nadzorczych za rachunkowość w świetle regulacji polskiego prawa bilansowego*, [w:] *Rachunkowość w procesie tworzenia wartości przedsiębiorstwa*, red. I. Sobańska, T. Wnuk-Pel, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009, s. 213–226.

Biegły rewident powinien informować na bieżąco członków rady nadzorczej o wszelkich wykrytych nieprawidłowościach. Natomiast wszelkie różnice poglądów między biegłym rewidentem i zarządem, dotyczące stosowania zasad rachunkowości lub standardów rewizji finansowej, nie mogą stanowić uzasadnionej podstawy do rozwiązania umowy.

Członkowie rady nadzorczej stają się zatem swego rodzaju pośrednikiem między zarządem a biegłym rewidentem.

Rozszerzeniu odpowiedzialności rady nadzorczej za system rachunkowości towarzyszył rozszerzony zakres ujawnień prezentowanych przez emitentów papierów wartościowych w sprawozdaniu z działalności. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie informacji okresowych i bieżących (...) w ramach sprawozdania z działalności, emitenci papierów wartościowych muszą ujawnić m.in.: informacje na temat stosowania zasad ładu (nadzoru) korporacyjnego oraz informacje dotyczące głównych cech stosowanych w przedsiębiorstwie systemów kontroli wewnętrznej i zarządzania ryzykiem w odniesieniu do procesu sporządzania sprawozdań finansowych. Należy zaznaczyć, że do głównych zadań komitetu audytu należy nadzór nad systemem kontroli wewnętrznej oraz zarządzaniem ryzykiem. Powyższe ujawnienia stanowią zatem kolejny mechanizm nadzoru nad procesem sprawozdawczości finansowej. Wydaje się, że zobowiązanie jednostek do ujawniania informacji na temat zasad działania systemu kontroli wewnętrznej i zarządzania ryzykiem w odniesieniu do sprawozdawczości finansowej może wpłynąć na doskonalenie tego systemu lub w skrajnych przypadkach może to być bodziec do utworzenia takowego.

Biorąc pod uwagę fakt, iż przedstawione zmiany regulacji obowiązują już ponad dwa lata można założyć, że zostały one zaadaptowane przez praktykę. Można również mieć nadzieję, że przyczyniły się do wzmocnienia procesu nadzoru nad systemem rachunkowości. Bez wątpienia są one krokiem w kierunku profesjonalizacji zawodu członka rady nadzorczej. Odzwierciedlają one również proces zespалania systemu rachunkowości i nadzoru korporacyjnego.

Działalność rad nadzorczych w praktyce polskich spółek publicznych

Działalność rad nadzorczych była przedmiotem badania empirycznego zrealizowanego na przestrzeni września i listopada 2011 roku¹³. Grupę badawczą stanowili członkowie rad nadzorczych publicznych spółek kapitałowych. Wykorzystano metodę badawczą w postaci wywiadu kwestionariuszowego, natomiast techniką gromadzenia danych była ankieta pocztowa¹⁴.

¹³ Analogiczne badanie zrealizowano na przestrzeni września i listopada 2009 r.

¹⁴ Otrzymano 37 ankiet z 383 wysłanych. Niska stopa zwrotu ankiet, wynosząca 9,7%, nie pozwala na uogólnienie wyników badań na całą zbiorowość. Wydaje się jednak, że przedstawione wyniki badania mogą stanowić istotny sygnał dotyczący funkcjonowania rad nadzorczych w polskich spółkach publicznych.

W ramach badania postawiono m.in. następujące pytania badawcze:

1. Czy w radach nadzorczych zasiada przynajmniej jeden specjalista z zakresu finansów i rachunkowości (obowiązek taki wynika z Ustawy o biegłych rewidentach (...))?
2. Jak często odbywają się posiedzenia rady nadzorczej?
3. Jakie zagadnienia pojawiają się najczęściej na posiedzeniach rady nadzorczej?
4. Jakie jest znaczenie informacji pochodzących z systemu rachunkowości w kontekście realizacji funkcji nadzoru?
5. Czy członkowie rad nadzorczych korzystają z informacji dostarczanych przez biegłego rewidenta oraz komórkę audytu wewnętrznego?
6. Czy w ramach rady nadzorczej został powołany komitet audytu w sytuacji, gdy liczy ona nie więcej niż pięciu członków?

Wyniki badania pozwalają stwierdzić, że aż w 94,6% badanych jednostkach w radzie nadzorczej zasiadała przynajmniej jedna osoba będąca specjalistą z zakresu finansów i rachunkowości.

Większość badanych (54,1%) przyznała, że ich rady nadzorcze spotykają się co kwartał. Prawie jedna czwarta (24,3%) badanych odpowiedziała, że ich rada spotyka się częściej niż raz na dwa miesiące. Żaden z respondentów nie udzielił odpowiedzi świadczącej o tym, iż ich rady spotykają się raz w roku lub dwa razy w roku. Duża częstotliwość spotkań rady nadzorczej jest w pewnej mierze wyznacznikiem aktywności tego organu.

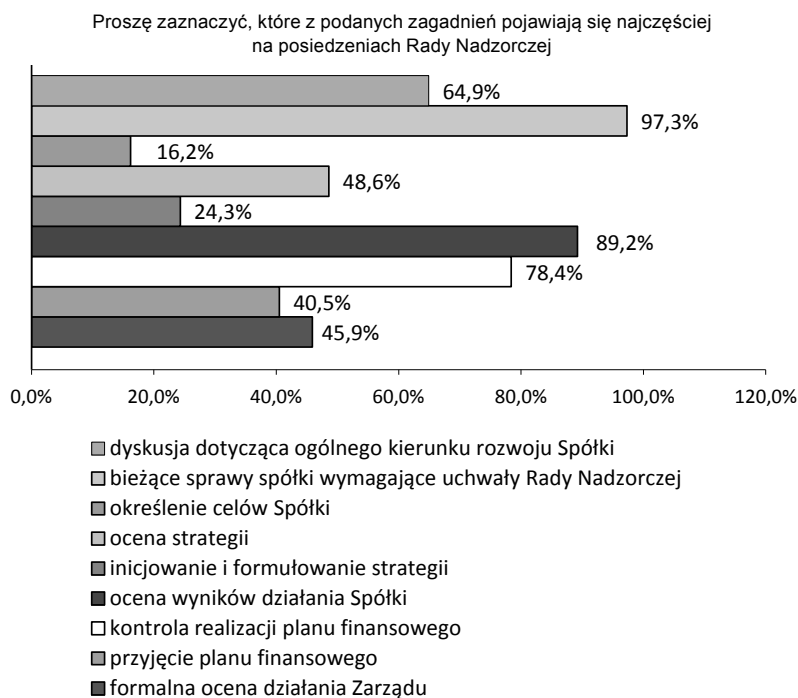
Zagadnieniem najczęściej pojawiającym się na posiedzeniach rady były bieżące sprawy spółki wymagające uchwały rady. Odpowiedzi takiej udzieliło aż 97,3% badanych (por. rys. 3).

Aż 89,2% respondentów przyznało, że w trakcie posiedzeń rada zajmuje się oceną wyników działalności spółki. Równie często rady nadzorcze zajmują się w trakcie posiedzeń kontrolą realizacji planu finansowego (odpowiedzi takiej udzieliło 78,4% respondentów).

Na posiedzeniach relatywnie rzadko rady nadzorcze zajmują się określaniem celów spółki (odpowiedzi takiej udzieliło 16,2% badanych) oraz inicjowaniem i formułowaniem strategii (odpowiedzi takiej udzieliło 24% badanych).

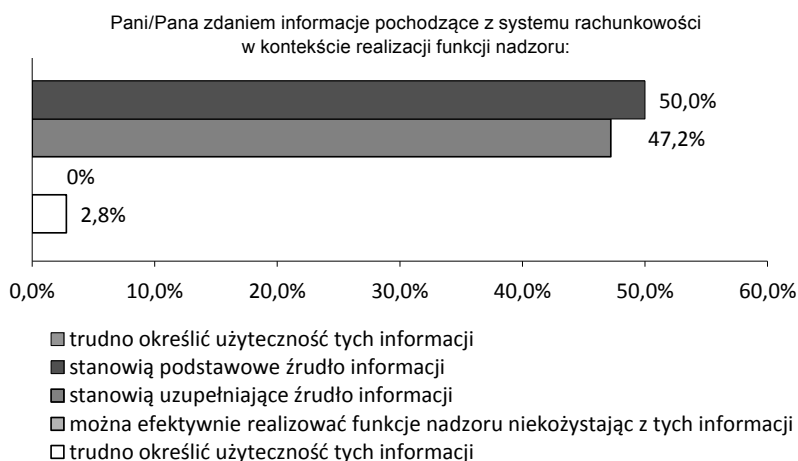
Wyniki badania wskazują, że w badanych jednostkach w trakcie posiedzeń rada nadzorcza zajmowała się raczej sprawami bieżącymi, w mniejszym zakresie zagadnieniami dotyczącymi oceny czy formułowania strategii spółki.

Dokładnie połowa spośród badanych wskazała, że informacje pochodzące z systemu rachunkowości stanowią podstawowe źródło informacji w kontekście realizacji funkcji nadzoru (por. rys. 4). Zdaniem 47,2% respondentów informacje pochodzące z systemu rachunkowości stanowią uzupełniające źródło informacji w kontekście realizacji funkcji nadzoru. Żaden z respondentów nie zaznaczył odpowiedzi świadczącej o tym, iż można realizować efektywnie proces nadzoru nie korzystając z informacji pochodzących z systemu rachunkowości.

Rysunek 3. Zagadnienia pojawiające się najczęściej na posiedzeniach rady nadzorczej

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4. Znaczenie informacji pochodzących z systemu rachunkowości w realizacji funkcji nadzoru

Źródło: opracowanie własne.

Znacząca większość (86,5%) respondentów przyznała, że korzysta z informacji dostarczanych przez biegłego rewidenta (innych niż opinia i raport z badania sprawozdań finansowych). Jest to niezwykle dobra informacja biorąc pod uwagę rolę, jaką członkowie rady nadzorczej pełnią w stosunku do biegłego rewidenta.

W 67,6% badanych jednostek funkcjonowała komórka audytu wewnętrznego. Z kolei z informacji dostarczanych przez tę komórkę korzystało 88% respondentów, co ma szczególne znaczenie, gdyż audyt wewnętrzny jest istotnym narzędziem nadzoru.

W większości (61,2%) spółek publicznych rada nadzorcza liczy pięciu członków. Zgodnie z zapisami Ustawy o biegłych rewidentach (...), jeżeli rada nadzorcza liczy nie więcej niż pięciu członków, nie musi być powoływany komitet audytu, a jego zadania pełni cała rada. Taka sytuacja miała miejsce w 45,9% badanych spółkach. Fakt, iż w danej spółce nie został powołany komitet audytu, nie zwalnia rady nadzorczej m.in. z monitorowania procesu sprawozdawczości finansowej. Tylko w 10,8% badanych jednostek komitet audytu został powołany, mimo że rada nadzorcza liczyła nie więcej niż pięciu członków.

Reasumując, wyniki badania, ze względu na niską stopę zwrotu ankiet oraz ograniczony zakres badania, nie pozwalają kompleksowo ocenić działalności rad nadzorczych w polskich spółkach publicznych. Wydaje się jednak, iż w badanych jednostkach rady nadzorcze prawidłowo realizowały proces nadzoru. Prawie we wszystkich spośród badanych jednostek w radzie nadzorczej zasiadał przynajmniej jeden specjalista z zakresu finansów i rachunkowości. Rady nadzorcze spotykały się stosunkowo często, tj. raz na kwartał lub nawet raz na miesiąc. Rady w trakcie swoich posiedzeń zajmowały się przede wszystkim bieżącymi sprawami oraz kontrolą realizacji planu finansowego, w mniejszym natomiast zakresie zajmowały się oceną strategii, formułowaniem długoterminowych celów spółki.

Respondenci wyraźnie wskazali, że system informacyjny rachunkowości pełni podstawową lub uzupełniającą rolę w procesie nadzoru. Prawie wszyscy respondenci przyznali, że korzystają z informacji pochodzących od biegłego rewidenta oraz informacji pochodzących z komórki audytu wewnętrznego.

Podsumowanie

Przedstawione zmiany legislacyjne dotyczące zarówno odpowiedzialności rady nadzorczej za zgodność sprawozdania finansowego z Ustawą o rachunkowości, jak i powoływania w ramach rady komitetu audytu oraz nadanie radzie nadzorczej prawa do sugerowania lub nawet wyboru biegłego rewidenta prowadzą do profesjonalizacji procesu nadzoru. Rada nadzorcza przestaje być nie zawsze dobrze poinformowanym administratorem w spółce.

Zmiany regulacji stanowią jednocześnie wyzwanie dla rad nadzorczych. Wymuszają one zaangażowanie się członków rady w proces nadzoru. Takie stwierdzenie potwierdziły przeprowadzone badania, z których wynika, iż wewnętrzny mechanizm nadzoru funkcjonujący w Polsce, podlega dynamicznym zmianom, pod wpływem nie tylko zmian regulacji prawnych, ale także oczekiwań i wyzwań praktyki gospodarczej. Słabość nadzoru, z jaką

mieliśmy do czynienia przez ostatnie lata na świecie, potwierdzona upadkiem wielu korporacji, jest dziś bardzo widoczna i stała się słabym ogniwem w łańcuchu powiązań biznesowych. Oznacza to, że mechanizmy nadzoru powinny przejąć kluczowy fundament systemu rachunkowości, jakim jest odpowiedzialność – specyficzny, gdyż oznaczający obowiązek rozliczenia się organu spółki przed jej właścicielami (tzw. accountability).

Ze względu na ciągle zmiany, zarówno legislacyjne, jak i gospodarcze, przedstawione problemy wymagają kolejnych badań i analiz.

Literatura

- Aluchna M.: *Mechanizmy corporate governance w spółkach giełdowych*, Wyd. Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2007.
- Działo J.: *Nadzór właścicielski a efektywność działania spółek*, Wyd. Katedry Ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001.
- Evaluating and Improving Governance in Organizations*, International Good Practice Guidance, International Federation of Accountants, New York February 2009.
- Gad J.: *Odpowiedzialność rad nadzorczych za rachunkowość w świetle regulacji polskiego prawa bilansowego*, [w:] *Rachunkowość w procesie tworzenia wartości przedsiębiorstwa*, red. I. Sobańska, T. Wnuk-Pel, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009.
- Gad J.,: *Wybrane zmiany legislacyjne prowadzące do zwiększenia wiarygodności sprawozdań finansowych*, [w:] E. Walińska, P. Czajor, J. Gad: *Meritum. Aneks. Rachunkowość Wybrane zmiany w regulacjach międzynarodowych i krajowych rachunkowości – już obowiązujące i propozycje na przyszłość*, Wyd. Wolters Kluwer Business, Warszawa 2010.
- Haus B.: *Rola i miejsce rad nadzorczych w spółkach kapitałowych*, [w:] *Nadzór właścicielski w spółkach prawa handlowego*, red. S. Rudolf, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Helin A., Wisłowski J.: *Odpowiedzialność członków rad nadzorczych za sprawozdawczość finansową spółek, zasady i tryb funkcjonowania komitetu audytu*, Wyd. INFOR Ekspert, Warszawa 2008.
- Hopt K.J., Leyens P.C.: *Board Models in Europe – Recent Developments of Internal Corporate Governance Structures in Germany, the United Kingdom, France, and Italy*, „European Company & Financial Law Review”, August 2004, Vol. 1, Issue 2.
- Kołodkiewicz I.: *Nadzór korporacyjny. Perspektywa międzynarodowa*, Poltext, Warszawa 1999.
- Mallin C.: *The Relationship between Corporate Governance, Transparency and Financial Disclosure*, „Corporate Governance: An International Review”, October 2002, Vol. 10.
- Opalski A.: *Europejskie prawo spółek*, Wyd. LexisNexis, Warszawa 2010.
- Opalski A.: *Rada nadzorcza jako strategiczne ogniwo ładu korporacyjnego spółki akcyjnej*, [w:] *Europejskie prawo spółek. Tom III. Corporate governance*, red. M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka, Wyd. Wolters Kluwer, Kraków 2006.
- Rudolf S., Janusz T., Stos D., Urbanek P.: *Efektywny nadzór korporacyjny*, PWE, Warszawa 2002.
- Śliwińska-Grzegorzczak M.: *Wpływ ustawowej odpowiedzialności kierownika jednostki oraz członków rady nadzorczej na poziom wiarygodności sprawozdań finansowych w obliczu kryzysu*

gospodarczego, [w:] B. Micherda: *Rachunkowość wobec kryzysu gospodarczego*, Difin, Warszawa 2010.

Urbanek P.: *Nadzór korporacyjny a wynagrodzenia menedżerów*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.

dr Jacek Gad
Uniwersytet Łódzki
Wydział Zarządzania
Katedra Rachunkowości

Streszczenie

Artykuł dotyczy funkcjonowania mechanizmu wewnętrznego nadzoru korporacyjnego, znajdującego odzwierciedlenie w działalności rad nadzorczych w polskich spółkach publicznych. Celem artykułu jest prezentacja zmian regulacji mających miejsce na przestrzeni lat 2008 i 2009, dotyczących wzmocnienia nadzoru nad systemem rachunkowości. Zmiany te związane były m.in.: z rozszerzeniem odpowiedzialności rady nadzorczej za sprawozdania finansowe i sprawozdania z działalności, powoływania w ramach rady nadzorczej grupy zadaniowej (komitetu audytu) zajmującej się monitorowaniem procesu sprawozdawczości finansowej, czy rozszerzonym zakresem ujawnień dotyczących nadzoru korporacyjnego, zawartych w sprawozdaniu z działalności. Celem artykułu jest również prezentacja wyników badania empirycznego, zrealizowanego wśród rad nadzorczych publicznych spółek kapitałowych.

THE INTERNAL MECHANISM OF CORPORATE GOVERNANCE AND ACCOUNTING SYSTEM IN THE POLISH PUBLIC COMPANIES – THE NEW REGULATIONS AND RESEARCH RESULTS

Summary

The article concerns the functioning of the internal mechanism of corporate governance, reflected in the activities of supervisory boards in Polish public companies. The aim of this article is to present the changes in regulations concerning the strengthening of the supervision of the accounting system which took place in 2008 and 2009. The changes concerned also the increased responsibility of the supervisory boards for financial statements and reports on the activities, the appointment of a task team among supervisory board members (audit committee) responsible for monitoring the financial reporting process and the expanded range of corporate governance disclosures contained in the reports of the activities. The purpose of this article is also to present the results of empirical research implemented among the supervisory boards of public companies.